

Michał Prusek¹

Uprawnienia rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w postępowaniu karnym po dniu 15 lutego 2024 r.

Streszczenie

Od kilku dekad w polskim modelu procesu karnego funkcjonują różne podstawy prawne, w oparciu o które w postępowaniu mogą działać rodzice i opiekunowie nieletniego warunkowo pociągniętego do odpowiedzialności karnej. Każda z podstaw ma nieco inne cele do zrealizowania oraz zakres podmiotowy, przedmiotowy i temporalny. W świetle przedstawionych rozważań, współistnienie wspomnianych podstaw prawnych obecnie wydaje się konieczne. De lege ferenda należy jednak dążyć do ujednoczenia przepisów określających w procesie karnym status rodziców i opiekunów nieletniego warunkowo pociągniętego do odpowiedzialności karnej. W opracowaniu uwzględniono ostatnio dokonane przez ustawodawcę zmiany ingerujące w kształt analizowanych uprawnień. Rzeczne modyfikacje nie realizują jednak zgłoszonego postulatu, co czyni go nadal aktualnym. Artykuł zasadniczo ma na celu omówienie statusu rodziców i opiekunów nieletniego, z fragmentarycznym jedynie zasygnalizowaniem praw rodziców i opiekunów osoby, która popełniła przestępstwo po ukończeniu 17 lat.

Słowa kluczowe

Nieletni oskarżony, status rodziców nieletniego, status opiekunów nieletniego, przedstawiciel ustawowy, warunkowa odpowiedzialność karna.

1. Wprowadzenie

Ustawą nowelizacyjną z dnia 14 kwietnia 2023 r.² prawodawca zdecydował się na zmianę art. 76 k.p.k.³ Wskazany przepis zastrzegają prawo

---

¹ Dr Michał Prusek, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, adwokat w Izbie Adwokackiej w Katowicach.

² Ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2023 r., poz. 818 – dalej jako: ustawa nowelizacyjna z dnia 14 kwietnia 2023 r.

do podejmowania wszelkich czynności procesowych na korzyść oskarżonego⁴ nieletniego lub ubezwłasnowolnionego dla przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której pieczęć oskarżony pozostaje. Po zmianach uprawnienia te będą przysługiwały w przypadku oskarżonego, który nie ukończył 18 lat lub jest ubezwłasnowolniony. W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizacyjnej z dnia 14 kwietnia 2023 r. lakonicznie stwierdzono, że modyfikacja ma na celu doprecyzowanie przepisu i ujednoczenie terminologii stosowanej w k.p.k. Jednocześnie zmiana zmierza do realizacji gwarancji zastrzeżonych w art. 3 ust. 1 dyrektywy 2016/800⁵. Nowelizacja w przytoczonym zakresie wchodzi w życie w dniu 15 lutego 2024 r.⁶

Mając na uwadze, iż art. 3 dyrektywy 2016/800 definiuje dziecko jako osobę w wieku poniżej 18 lat, a nieletnim w sprawach o czyny karalne zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 1 ust. 1 pkt 2 u.w.r.n.⁷ jest osoba, która dopuściła się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat, można zgodzić się z twierdzeniem, że dokonana zmiana art. 76 k.p.k. rozszerza swój zakres zastosowania na przypadki przestępstw popełnionych przez oskarżonych, którzy *tempore criminis* byli w wieku 17 lat⁸. Jednocześnie jednak nowa redakcja art. 76 k.p.k. wyznacza koniec komentowanych uprawnień przedstawicieli ustawowych i osób sprawujących pieczęć na dzień ukończenia 18 lat przez oskarżonych, z wyjątkiem przypadków oskarżonych ubezwłasnowolnionych.

Oceniając realizację drugiego z założeń projektodawcy, należy wskazać, iż wprowadzenie art. 76 k.p.k. w nowym brzmieniu nieco precyzyjniej określa ramy czasowe funkcjonowania zastrzeżonego w nim prawa z naciskiem na chwilę wygaśnięcia uprawnień oraz powoduje wyeliminowanie ostatnich terminów „nieletni” użytych dotychczas w k.p.k. Jednak dokonane zmiany nie zmierzają do rozwiązania znacznie poważniejszego

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1375 – dalej jako k.p.k.

⁴ Na potrzeby niniejszej publikacji w oparciu o art. 71 § 3 k.p.k. pojęcie „oskarżonego” obejmuje swoim zakresem również podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym.

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, Dz. U. UE L z 2016 r., nr 132, poz. 1 – dalej jako: dyrektywa 2016/800.

⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2933, Sejm IX kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2933>, s. 2, (dostęp: 18 lipca 2023 r.).

⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz. U. z 2022 r., poz. 1700 – dalej jako: u.w.r.n.

⁸ Por. M. F i n g a s, Podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej w procesie karnym – wybrane zagadnienia implementacji dyrektywy 2016/800, Europejski Przegląd Sądowy 2019, nr 11, s. 13.

problemu polegającego na niejednorodnym uregulowaniu pozycji procesowej rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w postępowaniu karnym. Oprócz bowiem art. 76 k.p.k. uprawnienia wspomnianych podmiotów reguluje także art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n., zgodnie z którym opiekun nieletniego, rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczę nieletni faktycznie pozostaje, mają prawa strony w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko nieletniemu w przypadku realizacji przesłanek warunkowego pociągnięcia do odpowiedzialności karnej. Aktualnie pozostaje zatem pytanie o relację art. 76 k.p.k. i art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. a tym samym kształt uprawnień rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w postępowaniu karnym. Ponadto ustawą nowelizacyjną z dnia 14 kwietnia 2023 r. dodaje się art. 76a k.p.k., który reguluje możliwość udziału przedstawicieli ustawowych i opiekunów nieletniego w posiedzeniu i rozprawie. Dodatkową kwestią wartą uwagi jest zatem stosunek wspomnianego przepisu do art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n.

2. Stan prawny przed uchwaleniem u.p.n.

Analizę zasygnalizowanego problemu należy rozpocząć od rysu historycznego. Źródłem obecnych regulacji należy poszukiwać już na gruncie k.p.k. z 1928 r.⁹ Wprawdzie kodeks ten nie zawierał odpowiednika art. 76 k.p.k., ale w przepisach szczególnych uregulowano uprawnienia przedstawicieli ustawowych nieletniego oskarżonego¹⁰. Zmiany w uprawnieniach rodziców i osób sprawujących pieczę nad nieletnim oskarżonym nastąpiły w k.p.k. z 1969 r.¹¹, którego art. 67 kompleksowo uprawniał przedstawicieli ustawowych lub osoby sprawujące pieczę nad oskarżonym nieletnim lub ubezwłasnowolnionym do podejmowania czynności na korzyść oskarżonego. W dalszych przepisach k.p.k. z 1969 r. doprecyzowano niektóre z uprawnień przedstawicieli ustawowych i opiekunów nieletniego oskarżonego¹².

Dokonując wykładni art. 67 k.p.k. z 1969 r., odsyłało do art. 42 § 2 k.p.k. z 1969 r., który zawierał uprawnienie do wykonywania praw po-

---

⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. Nr 33, poz. 313 – dalej jako: k.p.k. z 1928 r.

¹⁰ W niniejszym opracowaniu przyjęto pierwotną numerację jednostek redakcyjnych k.p.k. z 1928 r. Wskutek późniejszych regulacji zmieniano umiejscowienie wskazanych norm w k.p.k. z 1928 r., jednak bez szerszej ingerencji w samą treść przepisów. Zob. szerzej T. G r e g o r c z y k, Sytuacja prawna rodziców nieletniego na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Nowe Prawo 1987, nr 2, s. 10–11.

¹¹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. Nr 13, poz. 96 – dalej k.p.k. z 1969 r.

¹² Zob. art. 126, 142, 272–273 k.p.k. z 1969 r.

krzywdzonego małoletniego albo ubezwłasnowolnionego dla przedstawiciela ustawowego albo sprawującego stałą pieczę nad pokrzywdzonym¹³. Na gruncie art. 42 § 2 k.p.k. wskazywano, iż komentowane rozwiązanie jest spowodowane zyskaniem przez pokrzywdzonego pełnej zdolności do czynności prawnych dopiero po ukończeniu 18 lat, co powoduje, że do tego czasu jego uprawnienia wykonuje przedstawiciel ustawowy albo tzw. opiekun faktyczny. Osoby te nie są pokrzywdzonymi, lecz działają na podstawie i w granicach uprawnień pokrzywdzonego¹⁴. Podobnie na gruncie art. 67 k.p.k. z 1969 r. przyjęto, że przedstawicielowi ustawowemu w myśl przepisów k.r.o.¹⁵ oraz tzw. opiekunowi faktycznemu nieletniego lub ubezwłasnowolnionego oskarżonego przysługuje pełnia praw strony. Jednakże w przeciwieństwie do art. 42 § 2 k.p.k. z 1969 r., osoby wymienione w art. 67 k.p.k. z 1969 r. działają nie zamiast, lecz obok oskarżonego, podejmując czynności na jego korzyść¹⁶.

Przypomnienia wymaga, że w chwili wejścia w życie k.p.k. z 1969 r. trwały zaawansowane prace zmierzające do ukończenia pierwszej polskiej ustawy regulującej kompleksowo postępowanie w sprawach nieletnich. W założeniu ustawa miała normować wszelkie kwestie dotyczące odpowiedzialności nieletnich sprawców czynów karalnych. Początki działań legislacyjnych datuje się już na lata 50. XX wieku¹⁷. Jednak wskutek przedłużających się prac nad u.p.n.¹⁸, wspomniana ustawa została uchwalona dopiero w dniu 26 października 1982 r.

3. Kształt uprawnień nadany przez przepisy u.p.n.

Zgodnie z art. 30 § 1 pkt 2 u.p.n. w postępowaniu w sprawach nieletnich rodzice i opiekun nieletniego zostali wymienieni obok nieletniego i prokuratora-

¹³ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, E. Skrętowicz, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Gdańsk 1995, s. 70.

¹⁴ J. Grajewski, (w:) Kodeks..., s. 55.

¹⁵ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1359 – dalej jako: k.r.o.

¹⁶ J. Grajewski, (w:) Kodeks..., s. 70.

¹⁷ Zob. szerzej M. Korcyl-Wolska, Postępowanie w sprawach nieletnich na tle standardów europejskich, Warszawa 2015, s. 36, 44; M. Zimna, Kształtowanie się instytucji obrony obligatoryjnej w świetle ostatnich zmian kodeksu postępowania karnego, *Ius Novum* 2015, nr 4, s. 34; P. Kobes, Orzekanie i wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec nieletnich w Polsce, Warszawa 2015, s. 21–23; A. Grześkowiak, Prawo nieletnich, Warszawa 2020, s. 54; K. Eichstaedt, Postępowanie przed sądem w sprawach nieletnich, Warszawa 2008, s. 26; B. Stańdo-Kawecka, Odpowiedzialność nieletnich na tle nowej kodyfikacji karnej, *Prokuratura i Prawo* 1998, nr 7–8, s. 31.

¹⁸ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 969 – dalej u.p.n.

ra jako stroną postępowania. Mimo braku wyraźnego ograniczenia uznano, iż stroną mogą być jedynie rodzice, pod których stałą pieczęć nieletni pozostaje, nawet jeżeli ich władza rodzicielska została ograniczona. Natomiast rodzice pozbawieni władzy rodzicielskiej pozbawieni byli także statusu strony¹⁹. Przepis ten stanowi punkt wyjścia do dalszej analizy uprawnień rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w procesie karnym.

Już na wstępie należy przypomnieć, że postępowanie w sprawach nieletnich stanowi ingerencję w prawo rodziców i opiekunów nieletnich do wychowania ich zgodnie z własnym sumieniem²⁰. Jednym z celów postępowania w sprawach nieletnich jest „umacnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczej i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązkach członków społeczeństwa”²¹. Sąd, jeżeli zauważył braki w wypełnianiu przez rodziców lub opiekuna funkcji opiekuńczo-wychowawczej, mógł nałożyć na rodziców obowiązki wymienione w art. 7 u.p.n. Natomiast gdy wspomniane obowiązki nie zostały wykonane, sąd mógł wymierzyć karę pieniężną na mocy art. 8 u.p.n.²² Co więcej, jako środek wychowawczy wobec nieletnich na podstawie art. 6 pkt 3 u.p.n. sąd mógł zastosować nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna, a tym samym nałożyć na rodziców lub opiekunów dodatkowe obowiązki, w tym przekazywanie sprawozdań²³. Natomiast orzekając na podstawie art. 6 pkt 9 u.p.n. umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej sąd mógł faktycznie ograniczyć kontakty rodziców i opiekunów z nieletnim²⁴.

Powyższe regulacje spowodowały, że wprawdzie jako przedmiot postępowania w sprawach nieletnich uznano zasadność zastosowania środków profilaktycznych lub resocjalizacyjnych oraz dobór właściwego środka wobec nieletnich²⁵. Jednak jako uboczny przedmiot postępowania

---

¹⁹ P. Górecki, Uczestnicy postępowania na tle projektu prawa nieletnich, (w:) P. Hofmański, S. Waltoś (red.), *W kręgu prawa nieletnich. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Marianny Korcyl-Wolskiej*, Warszawa 2009, s. 294; M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 163; T. Grzegorzczak, *Sytuacja prawna...*, s. 19.

²⁰ A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 30–31.

²¹ V. Konarska-Wrzosek, *Prawny system postępowania z nieletnimi w Polsce*, Warszawa 2013, s. 64; M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 39; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 146–147.

²² V. Konarska-Wrzosek, *Prawny...*, s. 142–145; A. Strzembosz, *Postępowanie w sprawach nieletnich w prawie polskim*, Lublin 1984, s. 84; M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...* s. 165, 173–174; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 146–149; T. Grzegorzczak, *Sytuacja prawna...*, s. 27–30.

²³ V. Konarska-Wrzosek, *Prawny...*, s. 86.

²⁴ Tamże, s. 96–99.

²⁵ A. Strzembosz, *Postępowanie...*, 83.

w sprawach nieletnich wskazano sposób wypełniania przez rodziców lub opiekuna obowiązków wobec nieletniego²⁶. Jeżeli zatem przyjmiemy, że stronami postępowania są uczestnicy stosunku sporności mający interes w korzystnym dla siebie rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu²⁷, zrozumiałym w świetle powyższych rozważań było nadanie rodzicom i opiekunom statusu strony w postępowaniu w sprawach nieletnich. Rozstrzygnięcia zapadłe w tym postępowaniu mogły bowiem bezpośrednio rzutować na prawa i obowiązki rodziców i opiekunów w zakresie spełniania przez nich funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz poczucia odpowiedzialności za wychowanie nieletnich.

Ponadto wprowadzie autonomiczną względem rodziców i opiekunów stroną postępowania był nieletni, lecz jeżeli nie ukończył on 13 lat, reprezentowany był przez przedstawicieli ustawowych z uwagi na brak zdolności do czynności procesowych. Niemniej uprawnienia rodziców i opiekunów jedynie jako przedstawicieli ustawowych należy uznać za niewystarczające. Nieletni bowiem, który ukończył 13. rok życia nie był już reprezentowany przez przedstawicieli ustawowych²⁸. Jeżeli zatem jego rodzice i opiekunowie nie mieliby statusu strony, możliwości wpływu na treść orzeczenia kształtującego ich relacje z nieletnim byłyby znacznie ograniczone.

Jednocześnie jako swoisty efekt uboczny powyższych regulacji dostrzeżono możliwość występowania w podwójnym charakterze rodziców i opiekuna nieletniego w wieku poniżej 13. roku życia. Osoby te mogły bowiem działać we własnym imieniu jako samodzielna strona postępowania, a jednocześnie spełniać funkcję przedstawiciela procesowego nieletniego, który nie ukończył 13 lat²⁹. Rzeczony zwielokrotnienie uprawnień rodziców i opiekunów mogło budzić wątpliwości, zwłaszcza że w zakresie chociażby prawa dostępu do akt sprawy czy otrzymania informacji o terminie rozprawy zasadniczo bez znaczenia było, czy rodzice

²⁶ Tamże, s. 84.

²⁷ J. Zagrodnik, (w:) J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019, s. 214; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 187; K. Dudka, (w:) K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2016, s. 81; K. Kremens, D. Czerniak, (w:) J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa 2022, s. 308; T. Grzegorzczak, (w:) T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 272; Z. Sobolewski, P. K. Sowiński, (w:) G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012, s. 136.

²⁸ M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 154; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 144.

²⁹ P. Górecki, (w:) P. Górecki, V. Konarska-Wrzošek (red.), *Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 177; K. Gromek, *Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, Warszawa 2004, s. 253; T. Grzegorzczak, *Sytuacja prawna...*, s. 16–18; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 145, 149.

i opiekunowie działali jako strona czy jako przedstawiciele ustawowi nieletniego. Należy jednak zwrócić uwagę, że inna jest optyka działania tych podmiotów w każdej z wyżej zasygnalizowanych ról. Jako strona bronią oni własnego interesu, natomiast jako przedstawiciel ustawowy – interesu nieletniego. Oczywiście pożądane byłoby, aby oba wymienione interesy były ze sobą zbieżne, lecz nie zawsze tak się zdarza. Możliwość zaistnienia sprzeczności interesów rodziców i opiekunów względem interesów nieletniego dostrzegł sam ustawodawca, zastrzegając już wówczas w art. 36 u.p.n.³⁰ podstawę do wyznaczenia nieletniemu obrońcy z urzędu³¹. Wspomniana sprzeczność interesów mogła rzutować na treść wniosków dowodowych zgłaszanych przez rodziców i opiekunów czy też *gravamen* w zaskarżaniu poszczególnych rozstrzygnięć³². Wreszcie rodzice jako strona mogli korzystać z pomocy pełnomocnika³³, natomiast jako przedstawiciele ustawowi mogli jedynie zadbać o obrońcę dla nieletniego³⁴.

4. Kształt uprawnień nadany przez przepisy u.w.r.n.

Tak obszernie rozważania w zakresie u.p.n. zyskują uzasadnienie przy uwzględnieniu, że obecnie obowiązująca u.w.r.n. w znacznej części zaanektowała powyżej omówione rozwiązania. Tym samym co do zasady powyższe wnioski poczynione w zakresie u.p.n. zachowują aktualność na gruncie u.w.r.n. Zgodnie bowiem z art. 35 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 u.w.r.n. rodzicom i opiekunom nadano status strony, na którą sąd może na podstawie art. 18 u.w.r.n. nałożyć stosowne obowiązki, tudzież, w przypadku ich niespełnienia, wymierzyć karę pieniężną w myśl art. 19 u.w.r.n. Zatem również na gruncie u.w.r.n. rodzice lub opiekunowie nieletniego, który nie ukończył 13 lat mogą występować w procesie w podwójnej roli³⁵,

---

³⁰ Później treść przepisu art. 36 u.p.n. została przeniesiona do art. 32c u.p.n.

³¹ P. Górecki, Rola i zadania obrońcy nieletniego w świetle znowelizowanej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, *Prokuratura i Prawo* 2014, nr 10, s. 151; M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 158–159; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 144, 154; T. Grzegorzczak, *Sytuacja nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich*, *Nowe Prawo* 1988, nr 1, s. 12.

³² Zob. M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 153; T. Grzegorzczak, *Sytuacja...*, s. 23–24.

³³ P. Górecki, *Rola...*, s. 148–149; Tenże, *Niektóre aspekty udziału obrońcy w postępowaniu w sprawach nieletnich*, *Palestra* 2000, nr 4, s. 148.

³⁴ T. Grzegorzczak, *Sytuacja prawna...*, s. 31. Por. K. Dudka, *O niektórych problemach udziału kobiety, która zawarła związek małżeński po ukończeniu 16. roku życia, w postępowaniu w sprawach nieletnich*, (w:) T. Bojarski (red.), *Problemy reformy postępowania w sprawach nieletnich*, Lublin 2008, s. 278–279.

³⁵ M. Bartnik, (w:) P. Drembkowski, G. Kowalski (red.), *Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 203; P. Górecki, (w:)

a w przypadku sprzeczności interesów zgodnie z art. 38 u.w.r.n. ustawodawca wymaga ustanowienia nieletniemu obrońcy z urzędu³⁶. Jednak w przeciwieństwie do art. 30 § 1 pkt 2 u.p.n., w art. 35 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 u.w.r.n. *expressis verbis* ustawodawca nadał status strony opiekunowi, rodzicom, albo temu z rodziców, pod którego stałą pieczęcią nieletni faktycznie pozostaje. Wydaje się zatem, że ustawodawca pozbawił statusu strony rodziców, którzy nie wykonują stałej pieczy nad nieletnim³⁷. Z uwagi, iż pojęcie stałej pieczy posiada już ugruntowaną wykładnię, zostało bowiem użyte w art. 42 § 2 k.p.k. z 1969 r. oraz w art. 51 § 2 k.p.k., zasadne jest przyjęcie tożsamej interpretacji komentowanego zwrotu. Tym samym za stałą należy uznać pieczęć sprawowaną całkowicie i niepodzielnie, a nie okresowo, doraźnie czy przypadkowo³⁸. Podobieństwo między przepisami u.p.n. oraz u.w.r.n. widoczne jest także w zakresie, w jakim ustawy te regulują uprawnienia procesowe rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w procesie karnym.

Przypomnienia bowiem wymaga, że pierwotnie zgodnie z art. 99 § 1 pkt 1 lit. c) u.p.n. dla rodziców lub opiekuna nieletniego zastrzeżono prawa strony w postępowaniu karnym zmierzającym do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 9 § 2 k.k. z 1969 r.³⁹, jeżeli postępowanie wszczęto przed ukończeniem przez nieletniego 18

V. Konarska-Wrzosek (red.), *Wspieranie i resocjalizacja nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 136.

³⁶ A. Kaszta, (w:) *Ustawa...*, s. 224; P. Górecki, (w:) *Wspieranie...*, s. 141.

³⁷ M. Bartnik, (w:) *Ustawa...*, s. 203; P. Górecki, (w:) *Wspieranie...*, s. 136.

³⁸ A. Kaznowski, *Udział pokrzywdzonego małoletniego w procesie karnym*, *Prokuratura i Prawo* 2007, nr 5, s. 80; K. Witkowska, *Strony procesowe i ich reprezentanci w postępowaniu przygotowawczym*, *Prokuratura i Prawo* 2012, nr 9, s. 105–106; B. J. Stefańska, *Zawiadomienie o opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego i innego ośrodka odosobnienia*, *Ius Novum* 2021, nr 4, s. 36; J. Mierzwińska-Lorencka, *Kilka słów o reprezentacji pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym*, (w:) B. Namysłowska-Gabrysiak, K. Syroka-Marczewska, A. Walczak-Żochowska (red.), *Prawo wobec problemów społecznych. Księga jubileuszowa prof. E. Zielińskiej*, Warszawa 2016, s. 259; J. Żylińska, *Obecność osoby wymienionej w art. 51 § 2 k.p.k. przy przesłuchaniu małoletniego pokrzywdzonego przestępstwem przeciwko wolności seksualnej i obyczajności a swoboda wypowiedzi*, *Państwo i Prawo* 2019, nr 12, s. 121; K. Dudka, *Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego*, *Prokuratura i Prawo* 2006, nr 9, s. 110; wyrok SN z dnia 3 lipca 1997 r., sygn. IV KKN 430/96, LEX nr 31422. Odmienne R. Kmiecik, *Głosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1997 r.*, sygn. V KKN 248/96, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 1998, nr 1, s. 25.

³⁹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 13, poz. 94 – dalej jako: k.k. z 1969 r.

lat⁴⁰. Celem przytoczonego przepisu było zbliżenie kształtu postępowania karnego prowadzonego w przedmiocie warunkowej odpowiedzialności karnej nieletnich do kształtu postępowania w sprawach nieletnich⁴¹. Obecnie art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. podobnie reguluje uprawnienia rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w postępowaniu karnym również nadając im prawa strony. Śladem art. 35 ust. 1 pkt 2 u.w.r.n. katalog podmiotów został w pewien sposób ograniczony do opiekunów, rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczęcią nieletni faktycznie pozostaje. Ponadto w odróżnieniu od art. 99 § 1 pkt 1 lit. c) u.p.n., a następnie art. 18 § 2 pkt 1 lit. c) u.p.n. modyfikacje zastrzeżone w art. 67 ust. 2 u.w.r.n. znajdują zastosowanie w postępowaniu zmierzającym do pociągnięcia nieletniego do warunkowej odpowiedzialności karnej bez względu na wiek nieletniego w chwili wszczęcia postępowania.

5. Uprawnienia rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego z u.w.r.n. w świetle przepisów k.p.k.

Tymczasem na wzór art. 67 k.p.k. z 1969 r. niezależnie od powyższych uprawnień, na podstawie art. 76 k.p.k. przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której pieczęcią nieletni oskarżony pozostaje, może podejmować na jego korzyść wszelkie czynności procesowe. *Ratio legis* stanowi konieczność zapewnienia dodatkowej pomocy nieletniemu, który wykazuje się zmniejszonymi możliwościami bronięcia się z racji wiekowej niedojrzałości⁴². Tym samym również w postępowaniu karnym ma miejsce kumulacja uprawnień wspomnianych podmiotów jako strony z uprawnieniami przedstawiciela ustawowego.

Oceniając zasadność rzezonego rozwiązania, należy zwrócić uwagę na różnice, jakie wykazuje postępowanie karne względem postępowania w sprawach nieletnich przez pryzmat pozycji rodziców i opiekunów nieletniego. Na początku należy zauważyć, że przedmiotem postępowania karnego jest kwestia odpowiedzialności prawnej określonej osoby za za-

---

⁴⁰ Treść przepisu w wyniku późniejszych nowelizacji przeniesiono do art. 18 § 2 pkt 1 lit. c) u.p.n., a podstawę odpowiedzialności z art. 9 § 2 k.k. z 1969 r. zmieniono na art. 10 § 2 k.k.

⁴¹ A. Krukowski, (w:) A. Krukowski (red.), *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 1991, s. 233; A. Haak-Trzuskawska, H. Haak, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 80. Por. A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 261, 263; V. Konarska-Wrzošek, P. Górecki, (w:) *Postępowanie...*, s. 138, 377; K. Gromek, *Komentarz...*, s. 201–202; wyrok SA w Katowicach z dnia 20 października 2016 r., sygn. II AKz 343/16, LEX nr 2312322.

⁴² J. Gurgul, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2002 r.*, sygn. II KKN 368/00, *Prokuratura i Prawo* 2004, nr 4, s. 117. Por. M. Fingas, *Podmiot...*, s. 11; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 143, 155.

rzucany jej czyn⁴³. Jednocześnie w postępowaniu karnym nie wyróżnia się ubocznego przedmiotu postępowania, tak jak czyni się to na gruncie u.p.n. i u.w.r.n. Sąd karny jednak wymierzając karę nieletniemu albo młodocianemu zgodnie z art. 54 § 1 k.k.⁴⁴ powinien kierować się tym, aby sprawcę wychować. Jednak w stosunku do nieletnich sąd karny co do zasady, jeżeli nie orzeka na podstawie u.w.r.n., nie stosuje środków wychowawczych. Co więcej, okolicznością przemawiającą za pociągnięciem nieletniego do odpowiedzialności karnej jest właśnie bezskuteczność środków wychowawczych lub poprawczych⁴⁵. Pewne możliwości orzekania środków wychowawczych na podstawie art. 10 § 4 k.k. sąd ma w odniesieniu do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, co wydaje się wiązać z brakiem możliwości zastosowania tych środków wobec rzeczony kategorii sprawców w postępowaniu w sprawach nieletnich⁴⁶. Jeżeli zatem sąd w procesie karnym zasadniczo nie orzeka środków wychowawczych wobec nieletnich, to tym bardziej nie jest uprawniony do orzekania wobec rodziców obowiązków zastrzeżonych w art. 18 u.w.r.n. czy kar z art. 19 u.w.r.n. Nie jest także celem postępowania karnego zaktywizowanie rodziców i opiekunów do pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz wzbudzenie u nich poczucia odpowiedzialności za wychowanie nieletniego, chociaż nie jest wykluczone, że przeprowadzenie postępowania karnego taki sku-

⁴³ K. Marszał, (w:) *Proces...*, s. 27; M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 47–48, 298; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces...*, s. 29; J. Tylman, (w:) *Polskie...*, s. 48; Z. Sobolewski, M. Rogalski, (w:) *Proces...*, s. 24; R. Kmiecik, (w:) R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków 2006, s. 56; K. Dudka, (w:) *Postępowanie...*, s. 36; J. Skorupka, (w:) *Proces...*, s. 29.

⁴⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138 – dalej jako: k.k.

⁴⁵ O. Sitarz, (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Tom I. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, Warszawa 2021, s. 319, 337–338; A. Zoll, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–52*, Warszawa 2016, s. 175, 178, 183; A. Herzog, *Prokurator a odpowiedzialność karna nieletnich*, *Prokuratura i Prawo* 2017, nr 9, s. 143–144. Zob. też A. Walczak-Żochowska, J. Dąbrowski, (w:) R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 182.

⁴⁶ O. Sitarz, (w:) *Kodeks...*, s. 341; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 46–47; A. Walczak-Żochowska, J. Dąbrowski, (w:) *Kodeks...*, s. 180; A. Grześkowiak, (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 147–148; J. Giezek, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 94; A. Zoll, (w:) *Kodeks ...*, s. 178, 183; M. Budyn-Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 47.

tek osiągnie. Również środki i kary orzeczone w postępowaniu karnym nie mają na celu ingerencji w prawo rodziców i opiekunów do wychowania nieletniego, jednak mogą doprowadzić do takiego rezultatu. Dla przykładu orzeczenie wobec nieletniego dozoru policyjnego czy kary ograniczenia wolności może wiązać się z dodatkowymi obowiązkami dla rodziców i opiekunów, natomiast wymierzenie kary pozbawienia wolności spowoduje faktyczne ograniczenie kontaktu nieletniego z rodzicami i opiekunami.

Mając na uwadze przedmiot postępowania karnego trudno nie zgodzić się z twierdzeniem, iż rodzice lub opiekunowie nieletniego nie są uczestnikami stosunku sporności, mającymi interes w korzystnym dla nich rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu. Trudno byłoby zresztą zakwalifikować wspomniane podmioty jako stronę bierną czy czynną. Bowiemy ani nie występują z odpowiednim żądaniem, ani nie podejmują obrony przeciwko wystosowanemu żądaniu⁴⁷, mimo iż ich interes wykazuje związku z interesem strony biernej. Słusznie zatem w przepisach k.p.k. rodzicom i opiekunom nieletniego nie nadano statusu strony. Niemniej orzeczenia wydane w postępowaniu karnym nie pozostają obojętne dla ich interesu i rzutują na ich prawa i obowiązki względem nieletniego. Zrozumiałe zatem może się wydawać występowanie rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego w postępowaniu karnym na prawach strony zgodnie z art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. Ich sytuacja procesowa wykazuje podobieństwo do podmiotów działających na prawach strony w postępowaniu administracyjnym. Osobom tym przyznaje się prawa strony, mimo iż postępowanie dotyczy interesów prawnych innych podmiotów. Występują niezależnie od strony, nie zamiast, lecz obok niej. Mogą korzystać z wszystkich uprawnień procesowych strony, zatem z wyłączeniem uprawnień materialnoprawnych oraz czynności dyspozycyjnych⁴⁸. W przeciwieństwie

---

⁴⁷ W zakresie definicji strony czynnej i biernej zob. J. Zagrodnik, (w:) *Proces...*, s. 215; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces...*, s. 190; T. Grzegorzczak, (w:) *Polskie...*, s. 273; K. Dudka, (w:) *Postępowanie...*, s. 81; Z. Sobolewski, P. K. Sowiński, (w:) *Proces...*, s. 137; K. Kremens, D. Czerniak, (w:) *Proces...*, s. 310.

⁴⁸ M. Sędziński, *Pozycja prokuratora w postępowaniu administracyjnym i sądowno-administracyjnym – analiza prawna*, *Roczniki Administracji i Prawa* 2021, nr 1, s. 100; K. Sugi er, *Prokurator jako podmiot uczestniczący na prawach strony w postępowaniu administracyjnym*, *Studenckie Zeszyty Naukowe UMCS* 2019, nr 40, s. 139–140; P. J. Su w a j, *Wyłączenie członka organu kolegialnego organizacji społecznej na prawach strony*. Glosa do wyroku WSA w Warszawie z dnia 19 października 2007 r., sygn. VI SA/Wa 1123/07, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2009, nr 3, s. 33; D. Tyrawa, (w:) M. Karpiuk, P. Krzykowski, A. Skóra (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz do art. 127–269*. Tom III, Olsztyn 2021, s. 292; H. Knysiak-Sudyka, (w:) G. Łaszczyca, A. Matan (red.), *System Prawa Administracyjnego*

jednak do rodziców i opiekunów nieletniego w procesie karnym, podmioty na prawach strony w postępowaniu administracyjnym dbają o zachowanie interesu społecznego oraz innych dóbr publicznych⁴⁹.

W świetle powyższego porównania rodzicom i opiekunom oskarżonego nieletniego w postępowaniu karnym należy przyznać prawo do udziału w czynnościach, zadawania pytań, składania oświadczeń, składania wniosków, korzystania z pomocy pełnomocnika, zaskarżania decyzji procesowych. Wymienione uprawnienia stanowią prerogatywy stron procesowych⁵⁰. Nie mogą oni jednak wykonywać praw materialnych oraz czynności dyspozycyjnych, chyba że czynią to jako przedstawiciele ustawowi, występując już w innej roli. Wreszcie nadanie rodzicom i opiekunom jedynie praw strony, zwalnia ich z obowiązków procesowych strony. Nie oznacza to jednak zwolnienia z obowiązków ciążących na nich jako na przedstawicielach ustawowych⁵¹, osobach biorących udział w rozprawie przed sądem⁵² czy świadkach⁵³, jeżeli zostaną w tym charakterze powołani.

Procesowego. Czynności procesowe w postępowaniu administracyjnym ogólnym. Tom II. Część 3, Warszawa 2021, s. 313.

⁴⁹ P. J. Suwaj, *Wyłączenie...*, s. 33; D. Tyrawa, (w:) *Kodeks...*, s. 292; wyrok WSA z dnia 26 października 2011 r., sygn. III SA/Łd 952/11, LEX nr 1154738; H. Knysiak-Sudyka, (w:) *System...* s. 313; W. Sawczyn, (w:) R. Hauser, A. Skoczylas (red.), *Postępowania administracyjne i sądowniczoadministracyjne z kasusami*, Warszawa 2017, s. 60.

⁵⁰ K. Zgryzek, (w:) *Proces...*, s. 120–121; R. Kmiecik, (w:) *Proces...*, s. 94–95; J. Tyłman, (w:) *Polskie...*, s. 114; M. Rogalski, (w:) *Proces...*, s. 75; B. Bieńkowska, (w:) P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012, s. 68–69; J. Skorupka, (w:) *Proces...*, s. 174; K. Dudka, (w:) *Postępowanie...*, s. 192. Por. J. Wegner, (w:) Z. Kmiecik, J. Wegner, M. Wojtuń, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 984–985.

⁵¹ Np. zapewnienie stawiennictwa nieletniego przed sądem. Zob. V. Kwiatkowska-Darul, *Przesłuchanie małoletniego świadka w polskim procesie karnym*, Toruń 2007, s. 207; A. Z. Krawiec, *Małoletni pokrzywdzony w polskim procesie karnym*, Toruń 2012, s. 168; M. Kornak, *Małoletni jako świadek w procesie karnym*, Warszawa 2009, s. 38–39; R. Koper, *Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka w procesie karnym*, *Przegląd Policyny* 2014, nr 1, s. 31.

⁵² Zob. dla przykładu B. KołECKI, (w:) I. Hayduk-Hawrylak, B. KołECKI, A. Wlekińska, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 110; T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, (w:) J. Gudowski (red.), *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 165; J. Kremer, (w:) A. Górski (red.), *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 208.

⁵³ W zakresie obowiązków świadków zob. dla przykładu K. Zgryzek, (w:) *Proces...*, s. 385–389; M. Klejnowska, (w:) *Proces...*, s. 374–375; T. Grzegorzczak, (w:) *Polskie...*, s. 491–493.

Przedstawiona problematyka uprawnień z art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. skłania do rozważań czy regulacja art. 76 k.p.k. nie byłaby wystarczającym źródłem praw rodziców i opiekunów nieletniego w procesie karnym, co mogłoby uprościć konstrukcję uprawnień procesowych tych podmiotów.

Przypomnienia wymaga, że w przeciwieństwie do postępowania w sprawach nieletnich, w procesie karnym nieletni oskarżony z racji wieku od początku postępowania ma zdolność do czynności procesowych. Zgodnie bowiem z art. 10 § 2 k.k. oskarżonym może być nieletni, który ukończył 15 lat, a od dnia 1 października 2023 r. na podstawie art. 10 § 2a k.k. – nieletni, który ukończył 14 lat⁵⁴. W obu przypadkach nieletni przekroczył zatem próg 13 lat, od którego na gruncie u.w.r.n. uzależnia się zdolność do czynności procesowych⁵⁵. Tym samym nieletni może samodzielnie składać wyjaśnienia lub korzystać z prawa do ich odmowy, może składać wnioski dowodowe, wnosić środki zaskarżenia, uczestniczyć w czynnościach czy zapoznawać się z aktami sprawy⁵⁶. Odmawia się jednak nieletniemu oskarżonemu prawa do ustanowienia sobie obrońcy⁵⁷. Niemniej z uwagi na zasadniczą zdolność do czynności procesowych nieletniego w procesie karnym, przedstawiciel ustawy nieletniego działa nie zamiast, lecz obok nieletniego. Nie w imieniu nieletniego, lecz we własnym imieniu⁵⁸. Chociaż art. 76 k.p.k. zawiera jedynie przykładowe wyliczenie uprawnień, słusznie przyjmuje się, że przedstawicielowi ustawowemu nieletniego przysługują te same uprawnienia, co

---

⁵⁴ Zob. art. 1 pkt 1 lit. b oraz art. 33 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2022 r., poz. 2600.

⁵⁵ M. Bartnik, (w:) *Ustawa...*, s. 203; P. Górecki, (w:) *Wspieranie...*, s. 136. Por. M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 154; S. Ładoś, *Pozycja prawna oskarżonego z zaburzeniami psychicznymi*, Warszawa 2013, s. 167.

⁵⁶ P. Czarniecki, *Status nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich*, *Przegląd Sądowy* 2016, nr 9, s. 54; Tenże, (w:) A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 278–279; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 263; S. Steinborn, (w:) S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów, LEX/el. 2016, komentarz do art. 76, teza 3*; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2014, s. 338; R. A. Stefański, (w:) R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1–166*, Warszawa 2017, s. 856–857; S. Ładoś, *Pozycja...*, s. 168; K. Witkowska, *Strony...*, s. 113; J. Gurgul, *Glosa...*, s. 116, 118.

⁵⁷ K. Witkowska, *Strony...*, s. 113; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 338; D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016, s. 47; A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 263; por. M. Korcyl-Wolska, *Postępowanie...*, s. 157; P. Górecki, *Rola...* s. 148.

⁵⁸ A. Grześkowiak, *Prawo...*, s. 263; S. Ładoś, *Pozycja...*, s. 168; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 338; W. Posnow, (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 239.

stronom procesowym⁵⁹. Zgodnie z art. 76 k.p.k. może to czynić jedynie na korzyść nieletniego, co oznacza, że czynności niekorzystne będą uznane za bezskuteczne⁶⁰. Wydaje się zatem, że w przypadku sprzeczności interesów nieletniego względem interesu jego rodziców i opiekunów, art. 76 k.p.k. jako źródło uprawnień nie wystarczy do obrony ostatniego z wymienionych interesów⁶¹.

Rozważając redukcję uprawnień w postępowaniu karnym warto także przy okazji wykluczyć możliwość *de lege ferenda* oparcia uprawnień rodziców i opiekunów jedynie na art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. Należy zwrócić uwagę, iż przytoczony artykuł nadaje wymienionym podmiotom uprawnienia stron jedynie w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko nieletniemu. W sprawach o czyny karalne zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 1 ust. 1 pkt 2 u.w.r.n. nieletnim jest osoba, która dopuściła się takiego czynu między 13. a 17. rokiem życia. Zatem rodzice i opiekunowie osób, które popełniły przestępstwo między 17. a 18. rokiem życia, pozbawieni byłiby wspomnianych uprawnień. Wprawdzie art. 76 k.p.k. podobnie kształtuje katalog podmiotów uprawnionych, jednak z dniem 15 lutego 2024 r. zakres ten zostanie poszerzony o rodziców i opiekunów osób, które popełniły przestępstwo między 17. a 18. rokiem życia. Jako argument za pozostawieniem w mocy art. 76 k.p.k. można także wskazać, iż przepis ten daje przedstawicielom ustawowym prawo do działania na korzyść nieletniego, bez konieczności oceny czy działania te uzasadnione są indywidualnym interesem działającego jako rodzica czy opiekuna. Powyższe może rzutować chociażby na ocenę istnienia *gravamen* przy wnoszeniu środków odwoławczych przez przedstawicieli ustawowych nieletniego oskarżonego.

Wydaje się zatem, że współistnienie art. 76 k.p.k. oraz art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. w obecnym kształcie jest potrzebne w postępowaniu karnym, co nie wyklucza *de lege ferenda* ich uproszczenia i ujednoczenia. Każdy z wymienionych przepisów ma nieco inne cele do zrealizowania. Rzeczony dualizm podstaw prawnych może generować potrzebę precyzowania przez uprawnionych swojej roli podczas wykonywanych działań. Dokonując czynności procesowych, pożądanym byłoby, aby przedstawiciel ustawowy określił podstawę prawną swojej legitymacji w procesie. W przeciwnym razie odtworzenie rzeczonyj podstawy będzie należało do

---

⁵⁹ M. Fingas, Podmiot..., s. 15; S. Steinborn, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 76, teza 2.

⁶⁰ A. Grześkowiak, Prawo..., s. 263.

⁶¹ Odmiennie T. Grzegorzczak, Sytuacja prawna..., s. 23–24. Por. A. Grześkowiak, Prawo..., s. 144.

organów procesowych, które swoją ocenę powinny kształtować, biorąc pod uwagę treść wszystkich oświadczeń i działań składających się na daną czynność procesową.

Powyższe rozważania rzutują także na interpretację nowego art. 76a k.p.k. Wspomniany przepis chociażby przez pryzmat jego umiejscowienia w k.p.k. należy uznać za uzupełnienie regulacji art. 76 k.p.k. z wszystkimi tego konsekwencjami. Ergo wykluczone wydaje się stosowanie zawartych w nim reguł do uczestnictwa w postępowaniu rodziców i opiekunów nieletniego, którzy działają w oparciu o art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. Dodatkowego uzasadnienia również w tym przypadku dostarczają omówione wyżej nieco inne cele art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. i art. 76 k.p.k.

Przytoczone przepisy odmiennie także określają chwilę wygaśnięcia komentowanych uprawnień. Wprawdzie art. 76 k.p.k. wskazuje na prawa przedstawicieli ustawowych i osób sprawujących pieczę, jeżeli oskarżony jest nieletni, a status nieletniego w sprawach dotyczących czynów karalnych nabywa się poprzez popełnienie takiego czynu między 13. a 17. rokiem życia i zachowuje już do końca postępowania⁶². Tym niemniej zgodnie z art. 98 k.r.o. rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską, a z art. 92 k.r.o. wynika, że dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską aż do pełnoletności⁶³. Zatem w chwili uzyskania przez nieletniego pełnoletności, katalog przedstawicieli ustawowych z art. 76 k.p.k. staje się katalogiem pustym, chyba że nieletni zostanie ubezwłasnowolniony⁶⁴. Tym samym wśród podmiotów uprawnionych z art. 76 k.p.k. pozostaje jedynie osoba sprawująca pieczę

---

⁶² T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 338; M. Fingas, *Podmiot...*, s. 13; D. Drajewicz, (w:) D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–424*, Warszawa 2020, s. 321–322. Zob. też P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, (w:) P. Hofmański (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1–296. Tom I*, Warszawa 2011, s. 517–518; P. Czarnecki, (w:) *Kodeks...*, s. 278; W. Posnow, (w:) *Kodeks...*, s. 238.

⁶³ J. Żylińska, *Obecność...*, s. 118; J. Gurgul, *Glosa...*, s. 118; K. Dudka, *Podmioty...*, s. 109; Taż, *O niektórych...*, s. 277–278; T. Sokołowski, (w:) H. Dolecki, T. Sokołowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 640, 675; H. Ciepła, (w:) K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 729, 731; J. Gajda, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 782–783, 802; J. Słyk, (w:) K. Osajda, M. Domański, J. Słyk (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Legalis 2023, komentarz do art. 98, teza B.4 oraz komentarz do art. 92, teza C.16*.

⁶⁴ Zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 338; M. Fingas, *Podmiot...*, s. 13; D. Drajewicz, (w:) *Kodeks...*, s. 321–322; K. Dudka, *O niektórych...*, s. 277–278; H. Pałuszkiewicz, (w:) K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 200; W. Posnow, (w:) *Kodeks...*, s. 238. Nieco odmiennie wydaje się J. Gurgul, *Glosa...*, s. 118.

nad nieletnim. Wprawdzie piecza jako reprezentacja oraz sprawowanie zarządu nad majątkiem i osobą jest jednym z elementów władzy rodzicielskiej⁶⁵, co może uzasadniać twierdzenie, że w chwili uzyskania przez nieletniego pełnoletności, również katalog osób sprawujących pieczę staje się pusty. Jednak piecza nad osobą może być sprawowana także po uzyskaniu przez podopiecznego pełnoletności. Wprawdzie sprawowanie pieczy najczęściej wówczas zgodnie z art. 155 k.r.o. należy do kompetencji opiekuna prawnego i dotyczy osoby ubezwłasnowolnionej, ale nie jest wykluczone sprawowanie pieczy przez opiekuna faktycznego nad osobą nieporadną, nieubezwłasnowolnioną. Wówczas uprawnienia z art. 76 k.p.k. mogłyby trwać dłużej aniżeli do nabycia przez nieletniego pełnoletności. Trudno zatem zaakceptować pogląd, zgodnie z którym uprawnienia z art. 76 k.p.k. w brzmieniu przed dniem 15 lutego 2024 r. wygasają z momentem ukończenia przez nieletniego 18 lat⁶⁶. W przypadku przedstawicieli ustawowych bowiem wygasają z chwilą uzyskania przez nieletniego pełnoletności, co z uwagi na art. 10 § 2 k.c.⁶⁷ nie zawsze będzie zbieżne z ukończeniem przez nieletniego 18 lat⁶⁸. W przypadku opiekunów faktycznych natomiast uprawnienia mogą trwać tak długo, jak długo trwa sprawowanie pieczy. Wydaje się jednak, że zanegowana interpretacja powinna zyskać akceptację po dniu 15 lutego 2024 r. z tą datą bowiem art. 76 k.p.k. będzie źródłem uprawnień przedstawicieli ustawowych oraz opiekunów nie tyle nieletnich, lecz oskarżonych, którzy nie ukończyli 18. roku życia niezależnie od ich wieku *tempore criminis*. Wówczas istotnie z dniem osiągnięcia wspomnianego cenzusu wieku przez oskarżonego wygasną komentowane uprawnienia przedstawicieli ustawowych i osób sprawujących pieczę nad oskarżonym nieubezwłasnowolnionym.

Nieco odmiennie kształtuje się zakres temporalny art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. Prawa zastrzeżone w przytoczonym przepisie dotyczą rodziców

⁶⁵ Zob. J. Gajda, (w:) Kodeks..., s. 787; J. Słyk, (w:) Kodeks..., wstęp do komentarza do art. 95, teza II; T. Sokołowski, (w:) Kodeks rodzinny..., s. 650; H. Ciepła, (w:) Kodeks..., s. 737.

⁶⁶ J. Gurgul, Głosa..., s. 118; Por. A. Grześkowiak, Prawo..., s. 261; T. Grzegorzczak, Kodeks..., s. 338; M. Fingas, Podmiot..., s. 13.

⁶⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1360 – dalej jako: k.c.

⁶⁸ Zob. dla przykładu J. Regan (Balcarczyk), (w:) M. Załucki (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2019, s. 20; P. Księżak, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Przepisy wprowadzające (art. I–LXV PWKC). Część ogólna. Własność i inne prawa rzeczowe (art. 1–352 KC), Warszawa 2013, s. 346; A. Lutkiewicz-Rucińska, (w:) M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2022, s. 36; T. Sokołowski, (w:) A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, Warszawa 2012, s. 75.

i opiekunów nieletniego, a status nieletniego zgodnie z powyższymi rozważaniami raz nabyty utrzymuje się do końca postępowania. Zatem ewentualnych wskazówek dotyczących wygaśnięcia uprawnień z art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. należałoby poszukiwać w pozostałych zwrotach użytych w redakcji tego przepisu. *Expressis verbis* ustawodawca dopuszcza sytuację, w której tylko jeden z rodziców sprawuje stałą pieczę nad nieletnim i w tym przypadku nadaje prawa strony tylko temu rodzicowi. Wydaje się zatem, że wówczas uprawnienia takiego rodzica trwają tak długo, jak długo utrzymuje się stan wykonywania przez niego stałej pieczy nad nieletnim. Podobnie art. 35 ust. 2 u.w.r.n. w zw. z art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. kształtuje status opiekuna faktycznego, uzależniając uprawnienia tego podmiotu od wykonywania stałej pieczy nad nieletnim⁶⁹.

W pozostałym zakresie redakcja art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. nie determinuje czasu trwania uprawnień. W szczególności brak jest wskazówek, jak długo trwają uprawnienia opiekuna prawnego albo rodziców wówczas, gdy oboje na równych prawach sprawują pieczę nad nieletnim albo oboje w ogóle jej nie sprawują. Wydaje się, że skoro przepis nie formułuje w tym zakresie szczegółowych ograniczeń, rodzice lub opiekun prawny zachowują swoje uprawnienia dopóty, dopóki będą zachowywali swój status, a wiek nieletniego *tempore procedendi* pozostaje tutaj bez znaczenia, co może budzić wątpliwości przy uwzględnieniu celu i przedmiotu postępowania karnego. *Lege non distinguente* art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. nie wymaga sprawowania przez te podmioty stałej pieczy nad nieletnim. Należy jednak pozbawić praw strony rodziców w przypadku, gdy żadne z nich nie sprawuje pieczy nad nieletnim. Mimo iż w art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. brak wprost takiego ograniczenia, to wynika ono z wniosku *a minore ad maius* oraz *reductio ad absurdum*. Jeżeli bowiem w przypadku wykonywania stałej pieczy przez jednego rodzica, drugiemu nie przysługują prawa strony, to nieracjonalne byłoby przyznanie drugiemu z rodziców praw strony wówczas, gdy żadne z rodziców nie sprawuje pieczy nad nieletnim. W przywołanym przypadku żadne z rodziców nie powinno posiadać na podstawie 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. praw strony w procesie karnym. Podobnie należałoby odnieść się do sytuacji, w której jeden z rodziców nie sprawuje pieczy nad nieletnim, a drugi sprawuje pieczę, jednak nie nosi ona cechy stałości.

6. Zakończenie

W świetle powyższych rozważań od dnia 15 lutego 2024 r. w postępowaniu karnym przedstawiciele ustawowi i opiekun faktyczny nieletniego

---

⁶⁹ Odmienne, aczkolwiek niesłusznie P. Górecki, (w:) Wspieranie..., s. 194.

oskarżonego na mocy art. 76 k.p.k. będą mogli podejmować działania na korzyść ich podopiecznego do czasu ukończenia przez niego 18 lat. Jednocześnie na podstawie art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. rodzice i opiekunowie sprawujący pieczę nad nieletnim nieubezwłasnowolnionym oskarżonym zachowują prawa strony w procesie karnym zasadniczo nawet po ukończeniu przez ich podopiecznego 18 lat⁷⁰, co może budzić wątpliwości co do zasadności. Wyjątkowo w przypadku opiekuna faktycznego oraz sprawowania pieczy wyłącznie przez jednego z rodziców, czas trwania uprawnień z art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. zależy od sprawowania stałej pieczy nad nieletnim oskarżonym. Wydaje się zatem, że w postępowaniu karnym ma i będzie miał nadal miejsce swoisty zbieg praw rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego o różnym zakresie temporalnym i przedmiotowym. Wprawdzie odmienne cele art. 76 k.p.k. oraz art. 67 ust. 2 pkt 2 u.w.r.n. mogą uzasadniać rzeczony zwielokrotnienie uprawnień, jednak stopień skomplikowania norm regulujących status rodziców i opiekunów nieletniego oskarżonego skłania do refleksji nad ich ujednoczeniem i uproszczeniem. Ustawa nowelizacyjna z dnia 14 kwietnia 2023 r. tego nie czyni, co uprawnia do oczekiwania stosownych zmian w ramach kolejnych nowelizacji.

Bibliografia

1. Bartnik M., (w:) P. Drembkowski, G. Kowalski (red.), Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Komentarz, Warszawa 2023.
2. Bieńkowska B., (w:) P. Kruszyński (red.), Wykład prawa karnego procesowego, Białystok 2012.
3. Budyn-Kulik M., (w:) M. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2015.
4. Ciepła H., (w:) K. Piasecki (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2011.
5. Cieślak M., Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne, Warszawa 1984.
6. Czarnecki P., (w:) A. Sakowicz (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2020.
7. Czarnecki P., Status nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich, Przegląd Sądowy 2016, nr 9.
8. Czerniak D., Kremens K., (w:) J. Skorupka (red.), Proces karny, Warszawa 2022.
9. Dąbrowski J., Walczak-Żochowska A., (w:) R. A. Stefański (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2023.

---

⁷⁰ Por. T. Grzegorzczak, Sytuacja prawna..., s. 18–19.

10. Drajewicz D., (w:) D. Drajewicz (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–424, Warszawa 2020.
11. Dudka K., (w:) K. Dudka, H. Paluszkiewicz, Postępowanie karne, Warszawa 2016.
12. Dudka K., O niektórych problemach udziału kobiety, która zawarła związek małżeński po ukończeniu 16. roku życia, w postępowaniu w sprawach nieletnich, (w:) T. Bojarski (red.), Problemy reformy postępowania w sprawach nieletnich, Lublin 2008.
13. Dudka K., Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego, Prokuratura i Prawo 2006, nr 9.
14. Eichstaedt K., Postępowanie przed sądem w sprawach nieletnich, Warszawa 2008.
15. Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., (w:) J. Gudowski (red.), Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądowictwa. Komentarz, Warszawa 2009.
16. Fingas M., Podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej w procesie karnym – wybrane zagadnienia implementacji dyrektywy 2016/800, Europejski Przegląd Sądowy 2019, nr 11.
17. Gajda J., (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2020.
18. Giezek J., (w:) J. Giezek (red.), Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 2021.
19. Górecki P., (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), Wspieranie i resocjalizacja nieletnich. Komentarz, Warszawa 2023.
20. Górecki P., Niektóre aspekty udziału obrońcy w postępowaniu w sprawach nieletnich, Palestra 2000, nr 4.
21. Górecki P., Rola i zadania obrońcy nieletniego w świetle znowelizowanej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Prokuratura i Prawo 2014, nr 10.
22. Górecki P., Uczestnicy postępowania na tle projektu prawa nieletnich, (w:) P. Hofmański, S. Waltoś (red.), W kręgu prawa nieletnich. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Marianny Korcyl-Wolskiej, Warszawa 2009.
23. Grajewski J., (w:) J. Grajewski, E. Skrętowicz, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Gdańsk 1995.
24. Gromek K., Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Warszawa 2004.
25. Grzegorzczak T., (w:) T. Grzegorzczak, J. Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 2014.

26. Grzegorzczak T., Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, Warszawa 2014.
27. Grzegorzczak T., Sytuacja nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich, Nowe Prawo 1988, nr 1.
28. Grzegorzczak T., Sytuacja prawna rodziców nieletniego na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Nowe Prawo 1987, nr 2.
29. Grześkowiak A., (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2019.
30. Grześkowiak A., Prawo nieletnich, Warszawa 2020.
31. Gurgul J., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2002 r., sygn. II KKN 368/00, Prokuratura i Prawo 2004, nr 4.
32. Haak-Trzuskawska A., Haak H., Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Warszawa 2015.
33. Herzog A., Prokurator a odpowiedzialność karna nieletnich, Prokuratura i Prawo 2017, nr 9.
34. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., (w:) P. Hofmański (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1–296. Tom I, Warszawa 2011.
35. Hofmański P., Waltoś S., Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2020.
36. Kaszta A., (w:) P. Drembkowski, G. Kowalski (red.), Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Komentarz, Warszawa 2023.
37. Kaznowski A., Udział pokrzywdzonego małoletniego w procesie karnym, Prokuratura i Prawo 2007, nr 5.
38. Klejnowska M., (w:) G. Artymiak, M. Rogalski (red.), Proces karny. Część ogólna, Warszawa 2012.
39. Kmiecik R., (w:) R. Kmiecik, E. Skrętowicz, Proces karny. Część ogólna, Kraków 2006.
40. Kmiecik R., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1997 r., sygn. V KKN 248/96, Orzecznictwo Sądów Polskich 1998, nr 1.
41. Knysiak-Sudyka H., (w:) G. Łaszczycza, A. Matan (red.), System Prawa Administracyjnego Procesowego. Czynności procesowe w postępowaniu administracyjnym ogólnym. Tom II. Część 3, Warszawa 2021.
42. Kobes P., Orzekanie i wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec nieletnich w Polsce, Warszawa 2015.
43. KołECKI B., (w:) I. Hayduk-Hawrylak, B. KołECKI, A. Wlekińska, Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz, Warszawa 2017.

44. Konarska-Wrzosek V., Górecki P., (w:) P. Górecki, V. Konarska-Wrzosek (red.), *Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2019.
45. Konarska-Wrzosek V., *Prawny system postępowania z nieletnimi w Polsce*, Warszawa 2013.
46. Koper R., *Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka w procesie karnym*, *Przegląd Policyjny* 2014, nr 1.
47. Korcyl-Wolska M., *Postępowanie w sprawach nieletnich na tle standardów europejskich*, Warszawa 2015.
48. Kornak M., *Małoletni jako świadek w procesie karnym*, Warszawa 2009.
49. Krawiec A. Z., *Małoletni pokrzywdzony w polskim procesie karnym*, Toruń 2012.
50. Kremer J., (w:) A. Górski (red.), *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2013.
51. Krukowski A., (w:) A. Krukowski (red.), *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 1991.
52. Księżak P., (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Przepisy wprowadzające (art. I–LXV PWKC). Część ogólna. Własność i inne prawa rzeczowe (art. 1–352 KC)*, Warszawa 2013.
53. Kwiatkowska-Darul V., *Przesłuchanie małoletniego świadka w polskim procesie karnym*, Toruń 2007.
54. Lutkiewicz-Rucińska A., (w:) M. Balwicka–Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2022.
55. Ładoś S., *Pozycja prawna oskarżonego z zaburzeniami psychicznymi*, Warszawa 2013.
56. Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
57. Marszał K., (w:) J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019.
58. Mierzwińska-Lorencka J., *Kilka słów o reprezentacji pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym*, (w:) B. Namysłowska-Gabrysiak, K. Syroka-Marczewska, A. Walczak-Żochowska (red.), *Prawo wobec problemów społecznych. Księga jubileuszowa prof. E. Zielińskiej*, Warszawa 2016.
59. Paluszkiewicz H., (w:) K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
60. Posnow W., (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 239.
61. Regan (Balcarczyk) J., (w:) M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019.

62. Rogalski M., (w:) G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012.
63. Rogalski M., Sobolewski Z., (w:) G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012.
64. Sawczyn W., (w:) R. Hauser, A. Skoczylas (red.), *Postępowania administracyjne i sądownoadministracyjne z kasusami*, Warszawa 2017.
65. Sędziński M., *Pozycja prokuratora w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym – analiza prawna*, *Roczniki Administracji i Prawa* 2021, nr 1.
66. Sitarz O., (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Tom I. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, Warszawa 2021.
67. Skorupka J., (w:) J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa 2022.
68. Słyk J., (w:) K. Osajda, M. Domański, J. Słyk (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, *Legalis* 2023, komentarz do art. 98.
69. Sobolewski Z., Sowiński P. K., (w:) G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012.
70. Sokołowski T., (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, Warszawa 2012.
71. Sokołowski T., (w:) H. Dolecki, T. Sokołowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2013.
72. Stańdo-Kawecka B., *Odpowiedzialność nieletnich na tle nowej kodyfikacji karnej*, *Prokuratura i Prawo* 1998, nr 7–8.
73. Stefańska B. J., *Zawiadamianie o opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego i innego ośrodka odosobnienia*, *Ius Novum* 2021, nr 4.
74. Stefański R. A., (w:) R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1–166*, Warszawa 2017.
75. Steinborn S., (w:) S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, *LEX/el.* 2016, komentarz do art. 76.
76. Strzembosz A., *Postępowanie w sprawach nieletnich w prawie polskim*, Lublin 1984.
77. Sugier K., *Prokurator jako podmiot uczestniczący na prawach strony w postępowaniu administracyjnym*, *Studenckie Zeszyty Naukowe UMCS* 2019, nr 40.
78. Suwaj P. J., *Wyłączenie członka organu kolegiального organizacji społecznej na prawach strony. Glosa do wyroku WSA w Warszawie z dnia 19 października 2007 r., sygn. VI SA/Wa 1123/07*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2009, nr 3.
79. Świecki D., *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016.

80. Tylman J., (w:) T. Grzegorzczak, J. Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 2014.
81. Tyrawa D., (w:) M. Karpiuk, P. Krzykowski, A. Skóra (red.), Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz do art. 127–269. Tom III, Olsztyn 2021.
82. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2933, Sejm IX kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2933>, s. 2, (dostęp: 18 lipca 2023 r.).
83. Wegner J., (w:) Z. Kmieciak, J. Wegner, M. Wojtuń, Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, Warszawa 2023.
84. Witkowska K., Strony procesowe i ich reprezentanci w postępowaniu przygotowawczym, Prokuratura i Prawo 2012, nr 9.
85. Zagrodnik J., (w:) J. Zagrodnik (red.), Proces karny, Warszawa 2019.
86. Zgryzek K., (w:) J. Zagrodnik (red.), Proces karny, Warszawa 2019.
87. Zimna M., Kształtowanie się instytucji obrony obligatoryjnej w świetle ostatnich zmian kodeksu postępowania karnego, Ius Novum 2015, nr 4.
88. Zoll A., (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–52, Warszawa 2016.
89. Żylińska J., Obecność osoby wymienionej w art. 51 § 2 k.p.k. przy przesłuchaniu małoletniego pokrzywdzonego przestępstwem przeciwko wolności seksualnej i obyczajności a swoboda wypowiedzi, Państwo i Prawo 2019, nr 12.

Powers of parents and guardians of a juvenile defendant in criminal proceedings after February 15, 2024

Abstract

For several decades in the Polish model of criminal trial there have been various legal bases under which parents and guardians of a conditionally charged juvenile can act in the proceedings. Each of the bases has slightly different objectives to be achieved and subject, object and temporal scope. In light of the considerations presented, the coexistence of the above-mentioned legal grounds now seems necessary. De lege ferenda, however, it is necessary to strive to unify the provisions defining in the criminal process the status of parents and guardians of a juvenile conditionally held criminally responsible. The study takes into account the

recent modifications made by the legislator interfering with the shape of the analyzed rights. However, the modifications in question do not realize the demand made, which makes it still valid. The article basically aims to discuss the status of parents and guardians of a minor, with only a fragmentary indication of the rights of parents and guardians of a person who has committed a crime after the age of 17.

Key words

Juvenile defendant, status of parents of a minor, status of guardians of a minor, legal representative, conditional criminal responsibility.